

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.1.34>

СЕНИК Т.Б., РОГАТИНСЬКА Н.З.

ВІДКЛАДЕННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У ЗВ'ЯЗКУ З ДОСЛІДЖЕННЯМ НОВИХ ДОКАЗІВ

POSTPONEMENT OF TRIAL IN CONNECTION WITH THE EXAMINATION OF NEW EVIDENCE

У статті аналізуються поняття «доказ», «новий доказ», «речовий доказ» та їх співвідношення. Поняття «новий доказ» в кримінально-процесуальному законі відсутній, а тому це викликає невизначеність застосування цієї норми. Що необхідно розуміти під «новими доказами», досліджується у цій статті. Окрім того, відкладення судового розгляду, у зв'язку з необхідністю отримання нових доказів, не є типовим поширеним прикладом витребування нових доказів на стадії судового провадження. Варто звернути увагу, що законодавець взагалі не вказує, що доказ, у зв'язку з витребуванням якого судовий розгляд у кримінальному провадженні може бути відкладено, крім ст. 322 КПК України.

Автори зазначають, що досліджено положення щодо речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці, а також порядок відкладення судового розгляду у зв'язку отримання їх. Водночас, при огляді місцевості та приміщення, доказами є фактичні дані, отриманні при виконанні таких процесуальних дій. Саме фактичні дані в єдиному їхньому розумінні, а не подвійному змісті, адже процесуальні джерела відображаються у КПК.

Проведений аналіз свідчить, що суди в переважній більшості забезпечують повний всебічний і об'єктивний розгляд кримінального провадження та основному дотримуються вимог процесуального закону, однак у практичній діяльності судів, підстав відкладення судового розгляду набагато більше, ніж передбачено кримінально-процесуальним законодавством, що свідчить не про ігнорування судами вимог закону, а вимушеною життєвою необхідністю і недосконалістю діючих норм, а аналіз судової практики надав можливість підсумувати суперечності між конкретними вироками та ухвалами суду із доктринальними положеннями.

Варто відмітити, що можливість суду досліджувати докази поширюється лише на період судового розгляду кримінального провадження, а коли судовий розгляд відкладений, суд немає права проводити судові дії, які б дозволяли давати відповідному органу судові доручення про провадження необхідних слідчих дій, коли перед судом постає завдання дослідити нові докази.

Зроблено висновок, що необхідно передбачити таку підставу для відкладення судового розгляду, як проведення судових процесуальних дій, можливість виконання яких, не було реалізовано на той момент, суд має право відкласти судовий розгляд на визначений строк.

Ключові слова: відкладення судового розгляду, докази, речові докази, безперервність судового розгляду, досудове розслідування, судові процесуальні дії, суд.

The article analyzes the concepts of "evidence", "new evidence", "material evidence" and their correlation. The concept of "new evidence" is absent in the criminal procedure law, and therefore this causes uncertainty in the application of this norm. What should

© СЕНИК Т.Б. – доктор філософії в галузі «Право», старший викладач кафедри кримінального права і процесу (Західноукраїнський національний університет) <https://orcid.org/0000-0002-6513-2536>

© РОГАТИНСЬКА Н.З. – докторка юридичних наук, професорка, завідувач кафедри кримінального права і процесу (Західноукраїнський національний університет) <https://orcid.org/0000-0003-0617-6114>

be understood by "new evidence" is examined in this article. Postponement of trial, due to the need to obtain new evidence, is not a typical common example of requesting new evidence at the stage of judicial proceedings. In addition, it should be noted that the legislator does not indicate at all what evidence, in connection with the request of which the trial in criminal proceedings may be postponed, except for Art. 322 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine.

In addition, the provisions on material evidence at the place of their location, on-site inspection, as well as the procedure for postponing trial in connection with their receipt are examined. At the same time, when inspecting the area and premises, evidence is factual data obtained during the performance of such procedural actions. It is the factual data in their single understanding, and not the dual content, because the procedural sources are reflected in the CPC.

The analysis shows that the courts in the vast majority provide a full comprehensive and objective consideration of criminal proceedings and basically comply with the requirements of the procedural law, however, in the practical activities of the courts, the grounds for postponing the trial are much more than provided for by the criminal procedural legislation, which indicates not that the judges ignore the requirements of the law, but the forced necessity of life and the imperfection of the current norms, and the analysis of judicial practice provided an opportunity to summarize the contradictions between specific verdicts and court decisions with doctrinal provisions.

It is worth noting that the court's ability to examine evidence extends only to the period of the trial of criminal proceedings, and when the trial is postponed, the court does not have the right to conduct judicial actions that would allow it to give the relevant body judicial orders to conduct the necessary investigative actions when the court is faced with the task of investigating new evidence.

It was concluded that it is necessary to provide for such a basis for postponing the trial as conducting judicial procedural actions, the possibility of which was not realized at that time, the court has the right to postpone the trial for a certain period.

Key words: *postponement of trial, evidence, physical evidence, continuity of trial, pre-trial investigation, judicial procedural actions, court.*

Вступ. Застосування максимально ефективних засобів для дослідження доказів несе за собою дотримання принципів кримінально-процесуального законодавства та справедливого судового розгляду. Проте необхідно констатувати, що сьогодні вітчизняне процесуальне законодавство не містить положення про наявність «нового» доказу, а відкладення судового розгляду, у зв'язку з необхідністю отримання нових доказів, не є типовим поширеним прикладом витребування нових доказів на стадії судового провадження, адже можливість суду досліджувати докази поширюється лише на період судового розгляду кримінального провадження, що собою являє тривалий судовий розгляд та покладення функції на суд – дослідження доказів.

Стан наукового дослідження. Різним аспектам відкладення судового розгляду в кримінальному процесі були присвячені праці таких вітчизняних дослідників, як О. Кучинська, О. Єні, Ю. Матейко, Л. Гуртієва та інші. Окрім того, аспекти щодо доказового права розглянуті у працях таких вчених, як В. Андрійцьо, О. Грабовська, М. Курило, Т. Кучер, та інші. Однак попри значну увагу наукової спільноти до цієї проблеми, питання відкладення судового розгляду у зв'язку дослідженням нових доказів не досліджувалося.

Метою статті є розкриття підстави відкладення судового розгляду в кримінальному провадженні у зв'язку дослідженням новим доказів, виокремлення та аналіз судової практики та доктринальних положень.

Результати дослідження. Безперервність судового розгляду визначається у ч. 2 ст. 322 Кримінально-процесуального кодексу України (надалі – КПК) і пов'язане з учасниками кримінального провадження, правильніше кажучи – неможливістю здійснювати ними своїх прав, які відображені у кримінально-процесуальному законодавстві. Нажаль, інших підстав відкладення судового розгляду, вищезазначена стаття не містить, припускаючи, що зазначений у ній перелік є вичерпний. Разом з тим, дане твердження є не вірним, оскільки підстав для відкладення судового розгляду є значно більше.

Однією з таких підстав є дослідження «нових» доказів. У кримінально-процесуальному розумінні доказ – це предмет чи матеріальний слід кримінального правопорушення, який

отриманий, зафіксований та визнаний встановленому кримінально-процесуальному порядку [1]. Доказове значення доказів залежить від якості їхнього змісту та якості їхньої процесуальної форми, однак, останнє, своєю чергою залежить від правильності здійснення процесуальних дій. У разі залучення до кримінального провадження доказу під час досудового розслідування, питань щодо його витребування та огляду судом, зазвичай не виникає, але якщо говорити про «нові» докази, то норми КПК не визначають на які стадії кримінального судочинства можливе залучення до кримінального провадження «нових» доказів, здавалося б, виконання такої процесуальної дії можливе і в ході судового розгляду.

Водночас, ч. 5 ст. 100 КПК, передбачає, що речові докази та документи, надані суду, зберігаються в суді, за винятком випадків, передбачених частиною шостою цієї статті, а також речових доказів у вигляді громіздких або інших предметів, що вимагають спеціальних умов зберігання, які можуть знаходитися в іншому місці зберігання [1], а також передбачено, ч. 5 ч. 2 ст. 322 КПК, що проведення дослідження речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці.

У будь-якому випадку, під час судового розгляду долучення речових доказів до кримінального провадження можливе лише за умови дотримання порядку виявлення та вилучення зазначеного предмета, відповідно до норм КПК. Поодинокі випадки, під час яких речовий доказ може набути свого процесуального статусу під час досудового розслідування, можливі в рамках судового розгляду кримінального провадження (наприклад, під час допиту свідок або потерпілий пред'являє суду певний предмет, який йому належить) [3].

Як діяти суду, якщо сторона судового розгляду заявить обґрунтоване клопотання про отримання речових доказів, про які раніше не було відомо, тобто, «нових»? Звісно, слід враховувати виходячи з необхідності встановлення істини у кримінальному провадженні, про що йтиметься далі. Однак до такого висновку можна дійти лише логічно, а прямої вказівки на це в кримінально-процесуальному законі немає.

Відкладення судового розгляду, у зв'язку з необхідністю отримання «нових» доказів, не є типовим поширеним прикладом витребування нових доказів на стадії судового провадження. Окрім того, слід звернути увагу, що законодавець взагалі не вказує, що доказ, у зв'язку з витребуванням якого судовий розгляд у кримінальному провадженні може бути відкладено, крім ст. 322 КПК щодо проведення дослідження речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці.

Варто уваги, те, що про «новий доказ» згадується у КПК тільки у двох випадках: 1) учасники судового провадження мають право в судових дебатах посилатися лише на ті докази, які були досліджені в судовому засіданні. Якщо під час судових дебатів виникне потреба подати нові докази, суд відновлює з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами, після закінчення якого знову відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин (ч. 5 ст. 364 КПК) [2]; 2) пропонує учасникам судового провадження подати нові докази, на які вони посилаються, або витребує їх за клопотанням особи, яка подала апеляційну скаргу (п. 2 ч. 1 ст. 401 КПК).

Відсутність достатніх роз'яснень поняття «нові докази» в кримінально-процесуальному законі, викликає невизначеність застосування цієї норми. Що необхідно розуміти під «новими доказами», на нашу думку, це повинні бути фактичні дані (відомості), які є новими в даному кримінальному провадженні для всіх учасників судового провадження.

Незважаючи, на невизначеність нових доказів, ч. 5 ст. 100 КПК, передбачає, що речові докази та документи, надані суду, зберігаються в суді, а також речових доказів у вигляді громіздких або інших предметів, що вимагають спеціальних умов зберігання, які можуть знаходитися в іншому місці зберігання. Тож, для огляду речових доказів, судовий розгляд може бути відкладено, якщо такий огляд не можливо провести негайно, в тому ж судовому засіданні (наприклад, при громіздкості речового доказу, а також в інших випадках, коли речовий доказ зберігатися не при кримінальному провадженні і для його доставки необхідний час, або подання взагалі неможливе) [5].

Вирішуючи питання про огляд «нового» доказу (предмету), сторона кримінального провадження, повинна подати клопотання не про дослідження предмета, що за всіма ознаками належить до доказів, а клопотання про відкладення судового розгляду у зв'язку з необхідністю огляду предмету, натомість, суд приймає рішення про задоволення відповідного клопотання та досліджує відповідний предмет і вносить рішення щодо його доказовості (наприклад, судовий розгляд може бути відкладено у зв'язку з необхідністю витребування доказів у вигляді документів, які сторони хочуть показати у судовому засіданні) [6].

Водночас, при огляді місцевості та приміщення, доказами є фактичні дані, отриманні при виконанні таких процесуальних дій. Саме фактичні дані в єдиному їхньому розумінні, а не

подвійному змісті, адже процесуальні джерела відображаються у КПК. Варто відмітити таку ситуацію, якщо огляд місцевості чи приміщення проводиться під час судового розгляду, протокол судового засідання є протоколом судової дії і належить до допустимих доказів, однак при ухваленні вироку такий протокол не можна вважати допустимим, оскільки на той момент, протокол судового засідання, як мінімум не підписаний головуючим, отже до кінця процесуально не оформлений, а тому не є допустимим доказом. Разом з тим, що під час виконання вище зазначеної процесуальної дії, джерелом (носієм) доказів є предмет, а він присутній і ним є оглядна місцевість, приміщення, особистість або предмет, що пізнається.

Таким чином, сторони кримінального провадження, позбавлені можливості подання вищезазначених доказів, відомостей, а мають право лише подавати клопотання про проведення зазначених процесуальних дій, для того, щоб суд, як нейтральний суб'єкт оцінки доказів, отримав ці відомості, перевірів їх та оцінив.

З урахуванням викладеного, редакція п. 5 ч. 2 ст. 322 КПК, передбачає, зокрема, що не вважаються порушеннями безперервності судового розгляду випадки відкладення судового засідання внаслідок, проведення дослідження речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці. Таке формулювання, ще раз, наочно показує, що стає не зрозумілим, чи відбувається дослідження «нових» доказів чи уже наявних, окрім того, що застосування такої підстави безперервності судового розгляду, можливе тільки в діяльності суду, щодо збирання доказів, а не виконання ним процесуальних дій.

Варто зауважити, що не кожна необхідність дослідити докази є підставою для відкладення судового розгляду.

Прийняття судом процесуального рішення про відкладення судового розгляду у зв'язку з необхідністю дослідження нових доказів, завжди передуює рішення про проведення процесуальної дії, в ході якої планується отримати відповідний доказ. Іншими словами, не може бути відкладено судовий розгляд, якщо судом було відмовлено проведення процесуальної дії щодо дослідження доказів. Окремо варто, згадати, що ст. 322 КПК не передбачає, хто має подавати ініціативу про проведення дослідження речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці, у разі, подання такого клопотання стороною обвинувачення, то це прямо пов'язує відкладення судового розгляду з перешкодами процесу доказування обвинувачення. Отже, від правомірності ініціативи учасника кримінального провадження у збиранні доказів, залежить законність прийняття такого рішення і дотримання процесуальних прав.

Можливість суду досліджувати докази поширюється лише на період судового розгляду кримінального провадження, а коли судовий розгляд відкладений, суд немає права проводити судові дії, які б дозволяли давати відповідному органу судові доручення про провадження необхідних слідчих дій, коли перед судом постає завдання дослідити нові докази.

Варто відмітити, що у цьому випадку виникає дискусійне питання, наприклад, чому судові доручення повинно даватися органу, який розслідував кримінальне провадження, якщо наприклад, ініціатором дослідження нових доказів буде сторона захисту, адже, сторона обвинувачення не здійснила дослідження усіх доказів під час досудового розслідування.

Ще одне важливе питання, постає чи подібна норма не перетворює суд на орган дослідження кримінального провадження, що не відповідає судовій моделі кримінального провадження в Україні. Очевидно, що судовий розгляд нерідко перетворюється на додаткове досудове розслідування з виїздами на місце події, слідчими експериментами, оглядами, пошуками свідків та проведенням безліч експертиз [4].

Висновки. На нашу думку, проблемне питання отримання «нових» доказів на стадії судового розгляду, слід вирішувати іншими способами, у тому числі поверненням обвинувального акту на додаткове досудове розслідування, проте в більш коректній формі, з урахуванням сучасних реалій і вимог.

Підсумовуючи, дослідження питань відкладення судового розгляду у зв'язку з необхідністю дослідження речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці, формує думку, що всі polemiki і протиріччя з даної тематики, пов'язані з доказами, їх збирання, визначення суб'єктів та учасників є питанням дискусійним і багатогранним, адже це буде залежати від відповідного кримінального провадження.

Таким чином, у практичній діяльності судів, підстав відкладення судового розгляду набагато більше, ніж передбачено кримінально-процесуальним законодавством, що свідчить не про ігнорування суддями вимог закону, а вимушеною життєвою необхідністю і недосконалістю діючих норм.

Підстави відкладення судового розгляду слід визначити такі, щоб вони одночасно сприяли якнайшвидшому судовому розгляду кримінальних проваджень, законності, обґрунтованості і справедливості судових рішень, не порушували права учасників кримінального судочинства, відповідали його призначенню і реаліям життєвих і процесуальних ситуацій. Підставу відкладення судового розгляду «проведення дослідження речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці» слід замінити на «проведення судових процесуальних дій, можливість виконання яких, не було реалізовано на той момент, суд має право відкласти судовий розгляд на визначений строк».

На нашу думку, таке формулювання є більш ширшим, буде обходити численні суперечки щодо доказів і включає всі можливі ситуації що перешкоджають подальшому судовому розгляду. Варто зауважити, що таке не буде нести собою затягування судового розгляду, адже рішення про відкладення судового розгляду приймає єдиний суб'єкт судового провадження – суд, а при такому відкладенні судового розгляду, суд буде вживати заходи для усунення підстав, що спричинили відкладення судового розгляду.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Ухвала Київського районного суду м. Одеси від 05.03.2025 року. Справа №947/18809/24. Провадження №1-кп/947/512/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125661266>
3. Ухвала Фастівського міськрайонного суду Київської області від 18.03.2025 року. Справа №381/806/18. Провадження № 1-кп/381/11/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125941016>
4. Ухвала Олександрівського районного суду Кіровоградської області від 19.03.2025 року. Справа № 397/1112/24. Провадження № 1-кп/397/86/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126046747>
5. Ухвала Деснянського районного суду м. Києва від 31 січня 2025 року. Справа № 754/12104/24. Провадження №1-кп/754/460/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124836136>
6. Ухвала Личаківського районного суду м. Львова від 29 січня 2025 року. Справа № 463/9364/24. Провадження №1-кп/463/1020/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124770991>